

Дисципліна «Біржова діяльність»

ЛЕКЦІЯ 1-2. СУТНІСТЬ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ВИКЛАДАЧ ДОЦЕНТ КАФЕДРИ
«ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»
НАБАТОВА Ю.О.

NYSE

NYSE

POST6

40.00
5
July 1, 2014
40.35
3
TMST
LISTED
NYSE

BBY	- 30.97	BHI	- 74.53	BP	- 53.00
AICA ORDER BOOK AROUND USD3.6BN FOR 2025 US DOLLAR BC					
INDU	129.47	VOLU	683,158,157.00		
INDP	16,956.07	UVOL	445,491,017.00		
NYSE	67.21	DVOL	226,923,729.00		
NYA	11,046.64	TRIN	1.04		
UTIL	570.85	Basis	-7.82	TRAN	59.40
DXY	79.81	0.04	SPL	1,955.50	12.10

4:08:15

Timkensteel Corporation
TMST
2,094,501
0
0.00
39.55

ПЛАН

- 1. Біржова торгівля як основа біржової діяльності. Історія еволюції біржової торгівлі. Поняття організованого ринку. Риси та класифікація організованих ринків.*
- 2. Біржі як елемент інфраструктури ринку. Класифікація бірж.*
- 3. Біржовий товар та його види.*
- 4. Задачі та функції біржі.*
- 5. Становлення і розвиток біржового ринку в Україні*

1. БІРЖОВА ТОРГІВЛЯ ЯК ОСНОВА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ІСТОРІЯ ЕВОЛЮЦІЇ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ. ПОНЯТТЯ ОРГАНІЗОВАНОГО РИНКУ. РИСИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ОРГАНІЗОВАНИХ РИНКІВ.

Головна причина виникнення біржової торгівлі — це розвиток великого виробництва, що вимагає ринку, здатного реалізувати великі партії товару на регулярній основі, за цінами, що складаються в залежності від реального співвідношення попиту та пропозицій на товар.

БІРЖА походить від грецького birga (сумка, кошель), німецького borse та голандського bturs за місцем її першої появи у XV ст. у м. Брюгге (Нідерланди), в якому **пан Ван де Бурсе** спорудив будинок для приїжджих, фронтон якого прикрасив власним гербом, на якому було зображено три гаманці.

Біржова торгівля – це одна з форм організованого ринку, тобто ринку, який функціонує за встановленими правилами, які записано в тих чи інших нормативних актах. Інакше, організований ринок – це впорядкований ринок, але ступінь цієї впорядкованості може бути різним, що відображається і перш за все в правилах торгівлі, які можуть різною мірою регламентувати процес купівлі-продажу того чи іншого товару або будь-якого другого активу.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗОВАНОГО РИНКУ:

- наявність затверджених правил торгівлі, розрахунку й і поставки активів;
- існування організації, яка керує роботою ринку;
- концентрація попиту й пропозиції в часі та просторі;
- регулювання з боку держави й громадських організацій роботи ринку.

ОРГАНІЗОВАНІ РИНКИ КЛАСИФІКУЮТЬ ТАКИМ ЧИНОМ:

1. Залежно від виду активу, яким торгують, на:

- організовані товарні ринки;
- ринки цінних паперів;
- ринки банківських позик;
- валютні ринки.

2. Залежно від рівня організованості на:

- менш організовані, на яких правила торгівлі регулюють далеко не всі сторони процесу торгівлі;
- організовані, на яких правила торгівлі регулюють усі основні елементи процесу торгівлі;
- високоорганізовані, на яких правила торгівлі регулюють увесь процес торгівлі.

3. За походженням на:

- само організовані, які організовано самими учасниками процесу торгівлі;
- централізовані, тобто ринок організований за ініціативою держави.

4. За формою торгівлі на:

- організовані оптові ринки;
- організована роздрібна торгівля;
- біржові ринки.

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ ХАРАКТЕРИЗУЄТЬСЯ ПЕВНИМИ ЕТАПАМИ ЇЇ РОЗВИТКУ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ ПРОТЯГОМ МАЙЖЕ П'ЯТИ СТОЛІТЬ (РИС. 1).

Рис. 1. Основні етапи розвитку світової біржової торгівлі

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ

ПОРІВНЯЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФОРМ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Форма оптової торгівлі	Локальний ринок (базар)	Ярмарок	Аукціон	Біржа
1	2	3	4	5
1.Наявність постійного місця для торгівлі	□	+	+	+
2.Режим роботи	Не регламентується	Сезонний	Не регламентується	Не регламентується
3.Наявність правил торгівлі, що затверджуються	-	-	-	+
4.Наявність товару під час укладання угоди	Присутній	Присутній	Присутній	Відсутній
5.Розмір партії товару, що продається	Не регламентується	Не регламентується	Не регламентується	Кратний біржовій одиниці
6.Характер торгів	Поодинокий	Поодинокий, публічний	Публічний, гласний	Публічний, гласний
7.Учасники торгів	Найчастіше: покупець є споживачем	Покупець є посередником	Покупець є посередником	Біржові посередники, які можуть виступати від імені і в інтересах товаровиробників або споживачів товару

БІРЖОВА ТОРГІВЛЯ, МАЄ НАСТУПНІ ОСНОВНІ РИСИ:

- притягнення до певного місця й часу, тобто біржова торгівля проводиться в спеціально відведеному для цього процесу місці й тільки у встановлені години роботи біржі;
- підпорядкованість установленим правилам біржової торгівлі. Кожна біржа виробляє свої Правила торгівлі на даній біржі й всі учасники біржової торгівлі зобов'язані додержуватись цих Правил. Недодержання Правил карається штрафами або виключенням з членів біржі;
- публічність, тобто біржова торгівля ведеться в присутності всіх членів біржі або з їх відома;
- гласність, тобто результати біржової торгівлі є відкритими для широкої публіки, відомості про них надходять в суспільство через засоби масової інформації;
- регулювання з боку держави й громадськості, держава через свої законодавчі та нормативні акти встановлює правила, відповідно до яких біржі будують свою діяльність;
- концентрація попиту й пропозиції з товарів, що реалізуються на біржі, бо біржа – це найбільш вдале місце, де чітко можна знайти покупця на товар, що продається, або продавця необхідного покупцеві товару.

БІРЖОВА ТОРГІВЛЯ МАЄ ВІДМІННІ ОЗНАКИ

- наявність певної системи постійних органів;
- торг проводиться без пред'явлення товарів, що становлять предмет угоди;
- предметом торгівлі є комплементарні товари масового виробництва, які продаються за стандартом та зразком чи описом;
- переважна форма проведення торгівлі – аукціон;
- торгівля здійснюється шляхом специфічних, тільки їй притаманних угод;
- встановлення ціни на основі співвідношення попиту та пропозиції має самостійне значення.

ФОНДОВЫЕ БИРЖИ МИРА: ЛУЧШАЯ «СЕМЕРКА»

- 1) NYSE Euronext
- 2) Фондовая биржа NASDAQ
- 3) Токийская фондовая биржа
- 4) Лондонская фондовая биржа
- 5) Шанхайская фондовая биржа
- 6) Гонконгская фондовая биржа
- 7) Фондовая биржа Торонто

1.2 БІРЖІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ. КЛАСИФІКАЦІЯ БІРЖ

Біржу як класичний інститут ринкової економіки слід розглядати в організаційному, економічному і юридичному аспектах її діяльності.

- **З організаційної точки зору** – це спеціально обладнане «ринкове місце», що надається учасникам біржового торгу.
- **З економічної точки зору** – це організований у певному місці регулярно діючий за встановленими правилами оптовий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами, оптова торгівля товарами за зразками і стандартами і контрактами на їх поставку в майбутньому, а також валютою, дорогоцінними металами за цінами, які офіційно встановлені на основі попиту та пропозиції.
- **У юридичному аспекті** – це організація, що об'єднує фізичних і юридичних осіб, які володіють відокремленим майном і мають майнові й власні немайнові права й обов'язки.

ВИДИ БІРЖ ЗА КЛАСИФІКАЦІЙНИМИ ОЗНАКАМИ

Класифікаційна ознака	Види бірж
1. Вид біржового товару	1.1 Товарні 1.1.1 Товарно - сировинні 1.2 Фондові 1.3 Валютні
2. Принцип організації (роль держави у створенні бірж)	2.1 Публічно - правові (державні) 2.2 Приватноправові (приватні) 2.3 Змішані
3. Організаційно - правова форма	3.1 Акціонерні товариства (відкритого і закритого типу) 3.2 Товариства з обмеженою відповідальністю 3.3 Інші організаційно - правові форми
4. Форма участі відвідувачів у біржових торгах	4.1 Закриті 4.2 Відкриті 4.2.1 Ідеально відкриті 4.2.2 Відкриті змішаного типу
5. Номенклатура товарів, що є об'єктом біржового торгу	5.1 Універсальні 5.2 Спеціалізовані 5.2.1 Вузькоспеціалізовані
6. Вид біржових угод	6.1 Біржі наявного товару 6.2 Ф'ючерсні біржі 6.3 Опціоні біржі 6.4 Змішані біржі
7. Місце і роль у світовій торгівлі	7.1 Міжнародні 7.2 Національні
8. Місце та географія торгівлі (сфера діяльності)	8.1 Центральні 8.2 Міжрегіональні 8.3 Регіональні (локальні)

1.3 БІРЖОВИЙ ТОВАР ТА ЙОГО ВИДИ.

В Україні **біржовий товар** – це не вилучений з обороту товар певного роду і якості, допущений біржею до біржової торгівлі.

Біржовим товаром не є об'єкти нерухомості, а також інтелектуальної власності у вигляді науково-технічної продукції, творів літератури й мистецтва.

Характерні риси біржового товару:

- він повинен бути стандартним, тобто відповідати встановленим вимогам щодо якості чи інших параметрів;
- масовим, тобто випускатися у великому обсязі значною кількістю виробників і призначатися для широкого кола споживачів;
- до біржових може бути віднесено лише ті товари, ціни на які встановлюються відповідно до попиту та пропозиції в умовах конкуренції

Біржова торгівля в основному ведеться за умови відсутності товарів (за зразками, описами, біржовими стандартами), тому на всіх товарних біржах забезпечується максимальна **стандартизація**.

Насамперед це стандартизація за якістю, кількістю, умовами зберігання, транспортуванням товарів, а також за термінами виконання контрактів.

В ідеалі біржовим повинен бути той товар, який пройшов лише первинну переробку, тобто сировина або напівфабрикат.

У СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ ВИДІЛЯЮТЬ ТАКІ ОСНОВНІ КЛАСИ БІРЖОВИХ ТОВАРІВ:

- речовинні біржові товари;
- цінні папери;
- іноземна валюта;
- зведені індекси біржових цін (числа, що відображують стан цін на цілу низку біржових активів безвідносно до конкретних видів цих активів, торгівля якими заснована на прогнозуванні зміни цін ринку в цілому);
- процентні ставки за державними облігаціями, що не фіксуються наперед.

НОМЕНКЛАТУРА РЕЧОВИННИХ БІРЖОВИХ ТОВАРІВ ТРАДИЦІЙНО СКЛАДАЄТЬСЯ ІЗ ДВОХ ГРУП

1. сільськогосподарські й лісові товарів і продуктів їх переробки (близько 50 видів);

- зернові (пшениця, кукурудза, ячмінь, овес, жито);
- оліїсті (ляне й бавовняне насіння, соєві боби, соєва олія, шроти);
- продукція тваринництва (жива велика рогата худоба, свині, м'ясо, окости);
- харчосмакові товари (цукор, кава, какао - боби, рослинні олії, яйця, картопля, концентрат апельсинового соку, арахіс, перець);
- текстильні товари (бавовна, вовна, натуральний і штучний шовк, пряжа, льон);
- натуральний каучук;
- лісові товари.

2. Промислова сировина і напівфабрикати

(близько 20 видів):

- кольорові метали (мідь , олово, цинк, свинець, нікель, алюміній);
- дорогоцінні метали (золото, срібло, платина, паладій);
- енергоносії (нафта, бензин, мазут, дизельне паливо).

- **Кожна біржа** вправі самотійно встановлювати склад товарів, що виставляються на торги.
- **Склад біржового товару** українських товарних бірж ще не сформувався повністю.
- *У міжнародній практиці використовується класифікація товарів, побудована на базі Гармонізованої системи опису і кодування товарів (Harmonized Commodity Description and Coding System), яку розроблено спеціалізованою міжнародною організацією в 1988 р. та прийнято Радою митної співпраці.*
- Вона введена більш ніж в **60 країнах** світу. Однак для класифікації товарів, що реалізуються *на вітчизняних товарних біржах, ця класифікація не підходить* через багатоміноменклатурність і зайву деталізацію різновидів, необхідну для купівлі товарів.

1.4 ЗАДАЧІ ТА ФУНКЦІЇ БІРЖІ.

- 1. Організація біржових зборів для проведення гласних публічних торгів
- 2. Розробка біржових контрактів
- 3. Ціннісна функція біржі має два аспекти
- 3. Ціннісна функція біржі має два аспекти
- 4. Функція гарантування виконання угод.
- 5. Функція хеджування
- 6. Спекулятивна функція біржі пов'язана з функцією хеджування.
- 7. Здійснення арбітражу між учасниками біржових угод
- 8. Інформаційна і рекламно-видавнича функція біржі полягає в наданні членам біржі та клієнтам різних інформаційних та інших послуг.

1.5. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК БІРЖОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ.

Рис. 3 Основні етапи розвитку біржової торгівлі в Україні